

Teză de abilitare

Dincolo de conformismul ideologic: relațiile politico-diplomatice sino-române și iugoslavo-române (1953-1970)

Lect.dr. Mihai-Alexandru Croitor

Rezumat

În plan internațional, în anii '50 ai secolului trecut, literatura științifică dedicată Războiului Rece (abordarea pozitivistă) a neglijat rolul Republicii Populare Chineze în cadrul arenei internaționale, marea majoritate a studiilor cantonându-se asupra dinamicii relațiilor dintre URSS și SUA. Totuși, dispunând de un potențial demografic imens și capabilități militare consistente, China a devenit începând cu anii '60 un actor statal pe care niciuna dintre cele două superputeri nu-l putea neglija. Drept urmare, literatura științifică referitoare la Războiul Rece (abordările revizioniste și, ulterior, post-revizioniste), încurajată și de emergența conflictului sovieto-chinez, a fost martora unei schimbări de optică, Republica Populară Chineză devenind dintr-un subiect marginal de investigație, unul central, fundamental pentru înțelegerea rațiunilor care au stat la baza scindării ideologice a monolitului comunist. Așadar, începând cu anii '60, peisajul intelectual occidental abundă în sinteze referitoare la rolul Chinei în arena internațională, precum și la radicalismul ideologiei maoiste, caracterizat de ideea revoluției permanente. Pe parcursul anilor '90, accentul cercetării științifice e mutat tot mai mult spre abordări istoriografice cu caracter bilateral, relațiile dintre statul chinez pe de o parte, și URSS, SUA și Mare Britanie pe de altă parte, fiind considerate fundamentale pentru înțelegerea politicilor strategice ce au caracterizat Războiul Rece. Prin urmare, demersurile noastre științifice s-au înscris în paradigma dominantă la ora actuală, încercând să surprindă, într-o manieră cât mai obiectivă, evoluția relațiilor bilaterale româno-chineze pe parcursul anilor '60. De asemenea, interesul nostru s-a focalizat și asupra principalelor poziții asumate de România vis-a-vis de Republica Populară Federativă Iugoslavia, pe parcursul anilor '50 și '60.

Cercetarea noastră a vizat o amplă acțiune de investigare a arhivelor românești. În acest sens, au fost consultate documentele din cadrul Arhivelor Naționale Istorice Centrale (Fond CC al PCR, Cancelarie și Secția Relații Externe), precum și cele din Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe (Fond China, Fond URSS, Fond Iugoslavia) circumscrise intervalului cronologic menționat. Documentele inedite din aceste arhive au fost coroborate cu cele din arhivele ex-sovietice și americane. De asemenea am beneficiat și de documente chineze, dat fiind faptul că în anii '60 ai secolului trecut, odată cu ebulmentul relațiilor sovieto-chineze, liderii PCC au recurs în cadrul polemicii liniei generale privind mișcarea comunistă, la o amplă publicare a documentelor chineze privind relațiile cu „partidele frățești”. În plus, în urma unor acorduri încheiate de Beijing cu Woodrow Wilson International Center for Scholars, s-a purces la declasificarea unor documente chineze privind dinamica sistemului internațional, în perioada Războiului Rece, documente publicate în cele 18 numere ale prestigiosului periodic Cold War International History Project Bulletin, ce apare la Washington DC. Prin urmare, pe parcursul cercetării am valorificat documente provenite din arhivele românești, ex-sovietice, americane și chineze. Informațiile provenite din aceste arhive, au coroborate cu cele provenite din literatura memorialistică, emanată de foști membrii PMR angrenați în structura de conducere (precum Ion Gheorghe Maurer, Alexandru Bârlădeanu, Corneliu Mănescu, Paul Niculescu-Mizil, Silviu Brucan, Paul Sfetcu etc.) sau personalități internaționale (precum Nikita Hrușciiov sau Anatoli Dobrînin). Presa vremii din România a fost extensiv analizată pentru a releva principalele nuanțări de poziție promovate de către factorii decizionali de la București față de Beijing și Belgrad, iar presa occidentală ne-a furnizat indicii cu privire la modul în care a fost receptată „disidența românească” în cadrul monolitului comunist.

Principalele obiective urmărite pe parcursul cercetării noastre au fost reprezentate de:

- 1) relevarea într-o manieră procesuală și factuală a principalelor etape ce au caracterizat relațiile româno-chineze pe parcursul anilor '60;
- 2) identificarea principalelor poziții asumate de România față de Republica Populară Federală Iugoslavia în anii '50 și '60;

- 3) ilustrarea principalelor diferende ideologice sino-iugoslave, precum și identitatea dintre poziția asumată de Kremlin și cea a Bucureștiului;
- 4) creionarea principalelor dispute ideologice sino-sovietice și sovieto-iugoslave și impactul acestora asupra politicii externe a Republicii Populare Române;
- 5) decelarea nuanțării de poziție promovate de către liderii PMR în raport cu ruptura sovieto-chineză, inclusiv tentativa de mediere a acestui conflict;
- 6) relaționarea disputelor economice româno-sovietice din cadrul CAER cu politica de apropiere promovată de București față de Beijing și Belgrad;
- 7) identificarea rațiunilor care au stat la baza elaborării și publicării Declarației din aprilie 1964;
- 8) radiografierea principalelor evoluții internaționale care au condus la instituirea unui canal românesc secret de comunicare între Beijing și Washington;
- 9) analizarea strategiilor de politică externă a Republicii Populare Chineze: Yibiandao – Strategia înclinării spre o singură parte, Liangge Quantou Daren – Strategia luptei cu ambii pumni și Yitiaoxian – Strategia frontului unit.